

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

139. An dispensationes valeant ante litterarum expeditionem? Et infertur dispensationes, & alias gratias non expirare mortuo Pontifice ante earum expeditionem. Et an sola probabilis conjectura de ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

RESOL. CXXXVII.

An deor casus, ut Episcopus possit dispensare cum diuitibus si per impedimento aliquo dirimunt, ex illo capite, quod non pateat aditus ad Pontificem: Ex part. 8. tr. 3. Ref. 96.

§. 1. Sicut dictum, in aliquibus casibus posse Episcopum dispensare in impedimentis dirimendis. Hoc supposito, videtur, negativè respondendum ex his quæ docet Averla disp. 19. sect. 2. ubi sic ait. Designari solet huiusmodi casus magne necessitatis, quando contractum iam sit publicè matrimonium cum occulto impedimento dirimente, & non possint tales coniuges separari, quia ex separatione sequeretur magna damna, & scandala. Vbi sane manifestè apparet necessitas obtinendi dispensationem, & convalidandi matrimonium. Designatur etiam vltimum casus quo non pateat aditus ad Pontificem, quando coniuges propter inopiam non possunt facere expensas conuenientes ad imperandam dispensationem à Pontifice: sed ut aliqui dubitent, num in diuitibus possit etiam occurrere talis difficultas ad eundem Pontificem, hinc procurandi ab illo dispensationem. Ita ille.

2. Sed contractum docet Baunius in Theolog. moralium. 1. tract. 12. de impediment. Matrimon. q. 1. ubi ita ait. Quarta conditio est, ut ad Pontificem, aut alium, cui dispensandi ius ac potestas eius concessione competat, non sit accessus facilis, ob coniugum paupertatem, loci distantiam, aut causam similem, quæ eos Romam ire, aut eò mittere non auit.

3. Quid si contrahentes claris sunt orti parentibus, quid si sunt diuites, proindeque necessariis non destituti commeatibus ad Romanum iter?

Respondeo, Episcopum dispensare posse non secus, si res si locus, si necessitas, eaque grauis, id exigunt, nempe, quia Roma longè abest, quia infesta sunt intra latrociniis, consequenter intuta, periculosas, postremò, quia longa mora, reditque nunquam ex vrbè coniugum periclitatur Continentia, nam si cum paupere humaniter ac benignè potest Episcopus agere, cum eo dispensando in impedimento, quod in eius coniugio, quia ei non est facile super eo Papæ consulere, quid eum prohibet pari erga diuitem benignitate uti, quando ratione necessitatis, vigentisque periculi in mora, recurrere ei ad Papam non licet; Hæc Baunius, cui liberatur ad hæc.

RESOL. CXXXVIII.

An si quis matrimonium contrahat ante dispensationis notitiam, sit validum? Et debeat, quando tempore dispensatio cesserit suum effectum operari, an a die sua concessionis, vel à die notitiæ, & receptionis, & acceptationis: Ex part. 8. tr. 3. Ref. 88.

§. 1. Responso huius difficultatis pendet ex illa questione, quando nempe dispensatio censetur suum effectum operari, à die ne concessionis, an a die sua concessionis, vel à die notitiæ, & acceptationis, & receptionis: Ex part. 8. tr. 3. Ref. 88.

an potius postquam illa dispensatio innouit, ab eoque acceptata fuit.

2. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est dispensationem per se suum effectum non operari nisi postquam fuerit nota & accepta ab ipso dispensando. Ratio est; quoniam dispensatio per se est, relaxatio à lege adhuc vigente, & obligante: ergo vt licitè suum effectum operari valeat, debet esse nota ipsi dispensando. Antecedens constat ex dictis. Consequentia probatur; nam quomodo dispensando superioris dispensatio non innouescit, non est ei licitum contra legem agere, igitur ante notitiam dispensationis nequit dispensatio suum effectum operari. Consequentia probatur; quoniam effectus dispensationis est, licitus vsus contra legem vim obligandi habentem; igitur si ante dispensationis notitiam nequit esse licitus vsus contra legem vim obligandi habentem, non poterit ante talem notitiam dispensatio suum effectum in dispensando operari.

3. Confirmatur; quia non est de superiore præsumendum, quòd velit subditum à legis obligatione eximere, nisi quando tuta conscientia & absque peccato potest contra illam agere. Atqui non potest tuta conscientia, & absque peccato contra illam agere, nisi post dispensationis notitiam, cum ante talem notitiam lex alteri in conscientia subditi obtineat suam vim obligandi. Hinc sit, vt si Paulus. v. g. in sacris constitutus matrimonium contrahat cum Catharina ante dispensationis notitiam, matrimonium sit nullum, defectu voluntatis dispensatoris, qui non presumitur velle suam dispensationem valorem contra legem habere, antequam ipsius notitia ad dispensandum perueniat.

Itaque ex dictis negativè respondendum videtur ad propositam questionem. Et hæc omnia docet P. Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 1. numer. 11. 12. & 13.

RESOL. CXXXIX.

An dispensationes valeant ante literarum expeditionem?

Et inferatur dispensationes, & alias gratias non expirare mortuo Pontifice ante earum expeditionem. Et an sola probabilis coniectura de obtenta dispensatione sufficiat ad validitatem, & honestatem actus. Ex part. 8. tr. 3. Ref. 84.

§. 1. Respondeo primò, quod gratiæ ad suam valorem, seu substantiam non indigent literarum expeditione, Hanc sententiam defendunt communiter Doctores, gloss. in Clem. Dudum, de sepulturis. Abbas cap. in nostra, num. 11. de rescriptis, Ripa responso 13. n. 4. de rescriptis Molina tomo de iust. disp. 599. n. 1. Sayo de penitentia, cap. 12. n. 3. sine & alij Probatur primò ex Clement. Dudum de sepulturis, ubi hæc omnia valida esse dicuntur, vniuersa priuilegia, gratias, vel indulgentias verbo vel scripto seu quocumque forma Secundo probatur, quia gratia est quæ à liberali donatione, hæc autem eo ipso quòd sit, est in se perfecta, non indiget aliquo scripturæ instrumeto; ergo gratiæ literarum expeditione non egent; hæc autem conclusio ita vniuersaliter, & absolute vera esse debet, vt nulla prorsus egeat limitatione, aut moderatioe.

2. Respondeo Secundo, quòd dispensatio non prodest, neque vim habet in foro externo, si literæ non expediuntur, postquàm tamen expeditæ sunt retrorahantur, & profunt à puncto concessionis, & vim habet, etiam si super eum literæ expediuntur mortuo iam Summo Pontifice, qui eas concessit. Ita tuerentur

Sup. hoc lege doctrinâ Ref. 84.

LA N A E
O m n i a
O. III. IV. V
E. III

uenitur Pater Molina tom. 3. de *Iustis disp.* 599. n. 1. & Bartol. Soncin *consl.* 4. n. 3. vol. 3. Prima pars conclusionis, quod scilicet non profit dispensatio in foro externo, donec littera expeditur, probatur ex regula Cancellaria 53. quae apud Rebuffum *in praxi benef.* ubi de regulis Cancell. est regula 57. ubi pronunciat dispensationem non suffragari nisi litteris expeditis; verbum enim *suffragari* significat aliquid pertinens ad forum contentiosum, ut docet Molina *loco cit.* quod autem dispensatio scripta profit à tempore concessionis, patet, quia regula Cancellaria, quae petit litterarum expeditionem, non petit litteras esse expeditas à tempore, quo iudicium incipit; ergo credendum est, cum haec res sit favorabilis, sufficere etiam ad forum externum expeditionem quocumque tempore factam.

3. Hinc fit, dispensationes, & alias gratias non expirare in isto casu mortuo Pontifice ante earum expeditionem. Probat, quia iam gratia erat viua voce perfectè facta; ergo non perit morte concedentis. Ita sentiunt Pater Molina *loco cit.* & Sayto de *panit.* c. 22. n. 3. *in fine.* & alij.

4. Secundò fit, ex prima, & secunda conclusione certum, posse quemlibet in foro conscientiae uti dispensatione & gratia ante litterarum expeditionem. Ita docent Molina *loco citato*, & Henriquez *lib. 12. de matrimonio. cap. 3. n. 7.* & alij multi. Pater, quia gratia sine litterarum expeditione in se est valida, & solum requiritur expeditio pro foro externo, ut patet; ergo in foro interno, & conscientiae valida est. Et haec omnia, praeter Doctores citatos, etiam docet Ochagavia *trakt. de sacrament. Matrimon. dispens.* q. 13. n. 1. & seq.

5. Nec deseram hic etiam supradicta confirmare ex his, quae docet Ioannes Praepositus in 3. part. D. *Thomas. q. 8. de matrimon. disp. dub. 7. nu. 46. & seq.* Dico igitur cum ipso. *Primo*, in foro externo non suffragari, litteris non expeditis. Ita decernitur regula 56. Cancellaria apud Rebuffum. *Secundò* in foro tamen conscientiae valet dispensatio, etiam si nondum scripta sit, statim scilicet, ac simplici verbo concessa est.

6. Deducitur ex sententia plurimorum Doctorum, qui docent ad valorum gratiae in foro conscientiae non requiri scripturam, quia ea neque requiritur ex natura rei ad donationem, & fauorè Principis, neque conuincitur requiri ex iuris dispositione.

7. Hinc sequitur *Primo*, quod si Summus Pontifex moriatur, antequam expendantur litterae dispensationis, is, cum quo dispensatum est, possit in foro conscientiae illa uti *Secundò*, quod similiter uti possit dispensatione, & matrimonium contrahere is, cui à fide digno est significatum Pontificem dispensasse, etiam si litterae nondum missae, vel etiam expeditae fuerint; ut si quis bona fide inito matrimonio in gradu prohibito occultè obtineat dispensationem super impedimentum, & ut matrimonium reualidetur, potest illud in conscientiae reualidare, quamuis litterae nondum sint confectae.

8. Dices videri obitare regulam Cancellariae Gregorij XIII. quam refert Sanchez *lib. 8. disp.* 29. in qua dicitur: Nulla talis dispensatio cuiquam in iudicio, vel extra suffragatur antequam super ea litterae Apostolicae sint confectae. Respond. negando assumptum, quia Pontifex noluit receptae Doctorum sententiae aduersari, sed solum voluit, quod in foro externo, siue in iudicio, siue extra illud, nulla dispensatio suffragetur ante expeditionem litterarum, non verò agit de foro conscientiae.

9. At hic obiter non est omitendum dubium, quod ponit Amicus *tom. 5. disp.* 6. *sect.* 1. n. 14. an videlicet sola probabilis coniectura de obtenta dis-

pensatione, sufficiat ad validitatem, & honestatem actus. Et loq̄ probabilis existimat non valere: nã si sufficeret, idem esset, quia dispensator cum hac conditione dispensationem concessit, vt solum effectum operaretur statim post probabilem coniecturam de obtenta dispensatione à dispensando habitã. Atqui verosimile non est, dispensatorem cum huiusmodi conditione dispensationem concedere: ergo. Maior patet, quia dispensatio non operatur vitia voluntatem, & intentionem concedentis. Minor probatur, tum quia talis modus concedendi dispensationem non est consuetus. Tum maxime quoniam talis modus est expositus fraudibus, & erroribus, quibus non debet prudens dispensator patrocinari. Nam faciliè quisque priuato affectu persuadere sibi potest, obtentam esse dispensationem, quae tamen ipsa obtenta non esset. Vnde multa posset ex praesumpta validitate contractus, spe obtentae dispensationis celebrari, facere, & quae postea dispensatione non obtenta, non subsisterent; neque ea possent absque graui scandalo reuocari. Multi tales casus fingi possent in contractu matrimoniali celebratio ipse obtentae dispensationis; qui tamen postea dispensatione non obtenta nec subsisterent, nec sine magno scandalo reuocari possent.

RESOL. CXL.

An dispensatio à Pontifice concessa, & signata valeat in foro conscientiae

Ex quo deducitur, an si lex, vel statutum decreuit, vt testamentum sine solemnitate nullam faciat fidem in iudicio, & extra iudicium, an censetur ipso facto, etiam quoad forum conscientiae irritae testamentum sine tali solemnitate conditum? Ex p. 10. tr. 16. & Misc. 6. Ref. 55.

S. 1. **A**D hunc casum satis practicabilem respō-
deat, quod Sanchez de *Matrim lib. 8. disp.* 29. n. 12. agens de intellectu regulae Cancellariae 50. Gregorij XIII. in qua dicitur, quod nulla dispensatio, licet aliàs viua voce Summi Pontificis concessa, vel tam per manum eiusdem Summi Pontificis signata cuiquã in iudicio, vel extra iudicium suffragetur, antequam super ea litterae Apostolicae sint expeditae, seu confectae, quae regula hodie est 52. dicit mentem Pontificis in illis verbis, extra iudicium, non esse, vt dispensatio iam Summo Pontifice concessa, & signata, non valeat, aut profit in foro conscientiae (sicut antea, quando in dicta Regula tantum dicebatur, quod dispensatio non suffragetur nisi litteris expeditis, talis dispensatio ex sola signatura confabatur quoad substantiam valida, & prodesse in foro conscientiae, vt est communis Doctorum sententia, quod refertur, & sequuntur Sanchez, *d. disp.* 19. & Garzias de *Benefic. part.* 4. c. 2. n. 28. & 30.) sed solum vt extra forum conscientiae ad nullam aliam affectum profit, siue verè, & proprie iudicium sit, quale est contentiosum inter partes siue ad alios effectus, vt quis velie ratione huiusmodi dispensationis nondum litteris expediti admitti ad aliqua officia, siue ad alios actus in iudicio, vel extra quorum exclusio dispensatione est incapax. Confirmat Sanchez quia Regula non dicit, vt dispensationes non valeat, sed vt non suffragentur in iudicio, vel extra, ita vt si aliquis, etiam extra iudicium se opponat, non suffragetur talis dispensatio, & hanc doctrinam, seu intelligentiam praefatae Regulae approbat etiam Ioannes Lugo, de *Iust. tom. 2. disp.* 22. n. 263. Et haec omnia docet etiam Bossius, in *Mer. tom. 3. tit. 14. S. 1. n. 164.*

2. Confit.